

Een eenzame dood

Vleermuizen in het prikkeldraad

Aldo Voûte

Het gebeurt zelden dat we vleermuizen vinden die een natuurlijke dood zijn gestorven. Vleermuizen zijn bovendien zelden slachtoffer van het verkeer. Om dode vleermuizen te vinden, moet je oog op straat of buiten op de grond toevallig op een bruinzwart vodge vallen, dat er iets anders uitziet dan een dood blad. Toch gebeurt het soms, als je er op gespitst bent. Recent gepubliceerde waarnemingen attenderen op een mogelijk serieuze doodsoorzaak van vleermuizen: prikkeldraad.

Een toevalstreffer

Op vakantie in de Achterhoek fietste ik op 18 juli 1992 in de buurt van het Gelderse Geesteren. Genietend van zomers weer en een prachtig landschap waren mijn gedachten ver van vleermuizen. Toch heb je kennelijk een extra zintuig dat waarschuwt bij het zien van iets ongewoons. Het decor was een smalle landweg met aan weerszijden laanbomen, daarbuiten weiland en akkerland. Er was kort geleden gehooïd. Aan het prikkeldraad dat de grens vormt tussen wegberm en weiland hingen hier en daar plukjes hooi, wapperend in de wind. Niets bijzonders. Totdat mijn oog door een toeval viel op iets dat er net even anders uitzag. Ik was al doorgereden toen ik door een onzeker gevoel omkeerde om het "plukje hooi" nader te bekijken. Deze onzekerheid werd beloond. Het was geen hooi maar een uitgedroogde half vergane vleermuis, met de staartheid vastgespietst aan een stekel van het prikkeldraad. Na het dier gefotografeerd te hebben kon ik het slechts met moeite losmaken. Het prikkeldraad waaraan het dier was omgekomen stond onder stroom. Pas nadat ik de pulserende stroomstoten met een paar grashalmen had afgeleid, kon ik de staartheid lospeuteren van de stekel. Het dier was zover in staat van ontbinding dat ik pas later

aan de hand van het gebit kon vaststellen dat het om een laatvlieger *Eptesicus serotinus* ging.

Incident of serieuze bedreiging?

Met deze schamele resten in de hand vraag je je af of je hier getuige bent van een incident, of dat het het spreekwoordelijke topje van de ijsberg is, dat ons een blik gunt op een serieuze doodsoorzaak van vleermuizen. Als vleermuisbeschermers en -onderzoekers zijn we daar nog niet uit. In de Nieuwsbrief van de Vleermuiswerkgroep Nederland zijn al verschillende waarnemingen van en beschouwingen over dit verschijnsel gepubliceerd (Kapteyn, 1989; Voûte, 1989; Voûte, Hepp & Hepp, 1990; Van Laar, 1990; Voet, 1990; Verheggen & Erkenbosch, 1990; Boonman, 1991; Jansen, 1991; Bruyn, 1992). Uit deze berichten blijkt, dat de slachtoffers vier keer rosse vleermuizen *Nyctalus noctula* waren, twee keer laatvliegers en twee keer watervleermuizen *Myotis daubentonii*. Voorts wordt duidelijk dat de dieren bijna altijd met de staartheid aan een stekel van het prikkeldraad vastzitten. Tenslotte betreft het bij drie van de acht waarnemingen onder stroom staand prikkeldraad dat tot het ongeluk heeft geleid.

Acht maal werd er dus een verongelukt dier beschreven en eenmaal werd

waargenomen dat een rosse vleermuis de botsing met het prikkeldraad overleefde en direct kon doorvliegen. Aan deze lijst kunnen we nu onze Geestense laatvlieger toevoegen. Weer een met de staarthuid aan onder stroom staand prikkeldraad geregen dier. Als we beseffen dat dit gevallen zijn van dieren die toevallig werden ontdekt door waarnemers die met wat meer aandacht voor hun omgeving om zich heen kijken dan de doorsnee recreant, dan mogen we ook veronderstellen dat het om meer dan enkele incidenten gaat. Wellicht sneuvelen zo in het gehele land vele tientallen dieren per jaar.

Schrikdraad

Op onze hele vleermuispopulatie zijn enkele honderden dieren natuurlijk niet veel; een te verwaarlozen vermindering van het aantal vleermuizen. Toch zijn er voldoende argumenten om aan de bel te trekken. Het gaat immers om dieren die ellendig sterven, vermoedelijk na een uren- tot dagenlange marteling. Dit alleen al moet een stimulans zijn om te zien of we

kunnen komen tot een oplossing van dit probleem. Maar er is nog een reden om aandacht aan deze doodsoorzaak te besteden. Wellicht is het niet toevallig dat het in vier van de negen gevallen ging om prikkeldraad, dat tijdens het ongeluk als schrikdraad werd gebruikt. Hoe het komt dat vleermuizen zich vastspietsen aan prikkeldraad is nog volstrekt onduidelijk. Misschien is het puur toeval dat ze met hun staarthuid het draad aanraken. Misschien 'zien' ze met behulp van hun echolokatie een stekeltrosje aan voor een insect dat op de draad zit. Misschien willen ze alleen maar een echt insect van de draad pakken, of komen ze in een buitelandse achtervolging van een insect tegen het draad terecht. Het is niet duidelijk of het schrikdraad extra aantrekkingskracht op vleermuizen uitoefent doordat het pulserend onder stroom staat. Het is niet uitgesloten dat de dieren worden aangetrokken door de wisselende elektrische velden rond de draden of

Toevalstreffer? Vleermuis in het prikkeldraad.
Gasteren 18 jul 1992. Foto Aldo Voûte

Waarom de rosse vleermuis vaker het slachtoffer wordt, is niet bekend. Foto Dick Klees

door de pulserende geluiden die soms zelfs voor de mens hoorbaar zijn, als er sprake van kortsluiting is en er vonken overspringen, maar die ook zonder kortsluiting bijna altijd met een vleermuisdetector waargenomen kunnen worden.

Andere constructie

Volgens mij zijn er genoeg argumenten aan te voeren om een verbod op het gebruik van prikkeldraad als schrikdraad in te voeren. Het is voor mens en huisdier vaak al moeilijk genoeg om ervoor te zorgen het onaangename contact met prikkeldraad te vermijden. Veel akeliger wordt het als blijkt dat deze draad ook nog als schrikdraad wordt gebruikt, zeker als er met de stroomlevering is geknoeid zodat er gevaarlijke spanningen of

stroomsterkten op de draad staan. Recent ontwikkelingen op het gebied van de constructie van schrikdraad vertonen in dit opzicht verbetering. Steeds vaker worden, zeker voor tijdelijke afzettingen, draad- of lintvormige schrikdraden gebruikt die voor zover nu valt te overzien geen gevaar voor vleermuizen opleveren. Bovendien worden over het geheel genomen meer afzettingen rond weilanden en akkers opgeheven, omdat het vee in toenemende mate op centrale platen (open loopstallen) wordt gevoerd met gras dat elders op grote weilandpercelen wordt verbouwd. Door een grootschaliger indeling van het weiland en het toenemende aantal weilanden dat zelden of nooit door het vee wordt betreden, neemt de noodzaak van het gebruik van prikkelschrikdraad af. Laten we hopen dat door deze ontwikkeling, die overigens de schoonheid van het boerenland niet bepaald ten goede komt, de marteldood van menig vleermuis geleidelijk aan ook tot het verleden zal behoren.

Literatuur

- Boonman, A., 1991. Rosse vleermuis overleeft aanvaring met prikkeldraad (II). VLEN-Nieuwsbrief 10:10-12.
- Bruyn, Z., 1992. Watervleermuis aan prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 11:12.
- Jansen, S., 1991. Een oude waarneming van een laatvlieger als prikkeldraadslachtoffer. VLEN-Nieuwsbrief 10:12.
- Kapteyn, K., 1989. Laatvlieger *Eptesicus serotinus* vindt de dood in prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 2:2-3.
- Laar, V. van, 1990. Rosse vleermuis *Nyctalus noctula* dood aangetroffen in een prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 5:13.
- Verheggen, L. & H. Erkenbosch, 1990. Rosse vleermuis overleeft aanvaring met prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 7:16-17.
- Voet, P., 1990. Watervleermuis in prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 5:13.
- Voûte, A.M., 1989. Nogmaals vleermuis in prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 3:5-6.
- Voûte, A.M., P. Hepp & N. Hepp, 1990. Help, er zit een vleermuis in het prikkeldraad. VLEN-Nieuwsbrief 5:12-13.

Dr. A.M. Voûte, van Lijndenlaan 8, 3768 MG Soest.